

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์ พฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวลัวะในเขตพัฒนาโครงการหลวง จังหวัดแม่ฮ่องสอน

ผู้เขียน นายวิทยา ป่องอมรกุล

ปริญญา วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต (ชีววิทยา)

คณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ รศ.ดร.ชูศรี ไตรสนธิ ประธานกรรมการ
 ผศ.ปรีทรรศน์ ไตรสนธิ กรรมการ

บทคัดย่อ

การศึกษาพฤษศาสตร์พื้นบ้านของชาวลัวะหรือละว้าในเขตพัฒนาโครงการหลวง จังหวัดแม่ฮ่องสอน เลือการศึกษาสองหมู่บ้าน คือบ้านคง ตำบลห้วยห้อม อำเภอแม่ลาน้อย และบ้านอมพาย ตำบลป่าแป๋ อำเภอแม่สะเรียง ระหว่างเดือนพฤศจิกายน พ.ศ.2545 ถึง พฤศจิกายน พ.ศ.2548 โดยเก็บข้อมูลทุก 2 เดือน มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพันธุ์พืชที่ชาวลัวะใช้ประโยชน์ในด้านต่างๆ และเปรียบเทียบพันธุ์พืชที่ใช้ประโยชน์ของสองหมู่บ้าน รวมทั้งสำรวจพันธุ์พืชที่มีศักยภาพที่จะพัฒนาเป็นพืชเศรษฐกิจหรือเป็นข้อมูลขั้นพื้นฐานแก่งานวิจัยด้านอื่นที่จะเป็นประโยชน์แก่ชุมชนต่อไป โดยเลือกสัมภาษณ์ชาวลัวะที่มีความรู้เกี่ยวกับพันธุ์พืชและการใช้ประโยชน์ สำรวจ เก็บตัวอย่างพืชที่มีดอกหรือผล เพื่อตรวจสอบหาชื่อวิทยาศาสตร์ตามหลักพฤกษอนุกรมวิธานและทำตัวอย่างแห้ง รวมทั้งเทียบตัวอย่างพืชกับหอพรรณไม้ สวนพฤกษศาสตร์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ และหอพรรณไม้ ภาควิชาชีววิทยา มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

จากการศึกษาพบพืชที่ใช้ประโยชน์จากทั้งสองหมู่บ้านรวม 302 ชนิด ใน 110 วงศ์ ซึ่งแบ่งตามการใช้ประโยชน์ออกเป็น 5 ประเภท โดยพืชบางชนิดใช้ประโยชน์มากกว่า 1 อย่าง คือ พืชอาหาร 161 ชนิด พืชสมุนไพร 130 ชนิด พืชที่ทำเป็นเครื่องมือเครื่องใช้ 12 ชนิด พืชที่ใช้สร้างที่อยู่อาศัย 26 ชนิด และใช้ประโยชน์ด้านอื่นๆ 54 ชนิด ซึ่งมีพืชที่น่าสนใจ เช่น เถาของเครือเขาม (*Vernonia* sp.) และจักค้ำแดง (*Pericampylus macrophyllus* Forman) ใช้ค้ำค้ำน้ำแก้อาการปวดเมื่อยตามร่างกาย ส่วนพืชที่ใช้เป็นเครื่องมือเครื่องใช้ เช่น เปลือกของตองสาต (*Phrynium imbricatum* Roxb.) ใช้ทำเสื่อ นอกจากนี้ในไร่หมุนเวียนที่ใช้ปลูกข้าว ยังมีพืชดั้งเดิมที่ปลูกในไร่ข้าวทุกปี เช่น แดงอ้ม (*Cucurmis sativa* L.) และผักอีหลีน (*Elsholtzia communis* (Collett & Hemsley)

Diels) โดยผักอีหิ้นเป็นพืชที่มีกลิ่นหอมชาวลัวะนิยมนำไปมาประกอบอาหาร ส่วนถั่วเหลือง (*Glycine max* (L.) Merr.) เป็นพืชที่ชาวลัวะนิยมนำมาทำถั่วเน่าเมอะ ซึ่งเป็นเครื่องปรุงรสที่ชาวลัวะนำมาประกอบอาหารเป็นประจำตั้งแต่ในอดีต ส่วนพืชป่าที่กินได้ เช่น มะขูย (*Embelia sessiliflora* Kurz) และเจียงพรัานางแอ (*Carallia brachiata* (Lour.) Merr.) ผลสุกของทั้งสองชนิดมีรสหวานอมเปรี้ยว ซึ่งน่าจะนำมาทำไวน์ได้ดี ส่วนพืชอีกชนิดหนึ่งที่พบทั่วไปในป่าชุมชนบ้านดง เช่น เมียงคอย (*Camellia pleurocarpa* (Gagnep.) Sealy) เป็นพืชที่เจริญเติบโตได้ดีและติดผลทุกปี ซึ่งพืชชนิดนี้เป็นพืชสกุลเดียวกันกับชาน้ำมัน (*Camellia oleifera* Abel.) จึงน่าจะทดลองนำมาสกัดน้ำมัน ส่วนส้มผด (*Rhus javanica* L. var. *chinensis* (Mill.) T. Yamaz.) เป็นพืชที่ชาวลัวะมักใช้ทำเป็นตาเหลวในพิธีกรรมต่างๆ เช่น เลี้ยงผีบ้าน ผีเรือนประจำปี รวมทั้งการเลี้ยงผีประจำหมู่บ้าน

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved

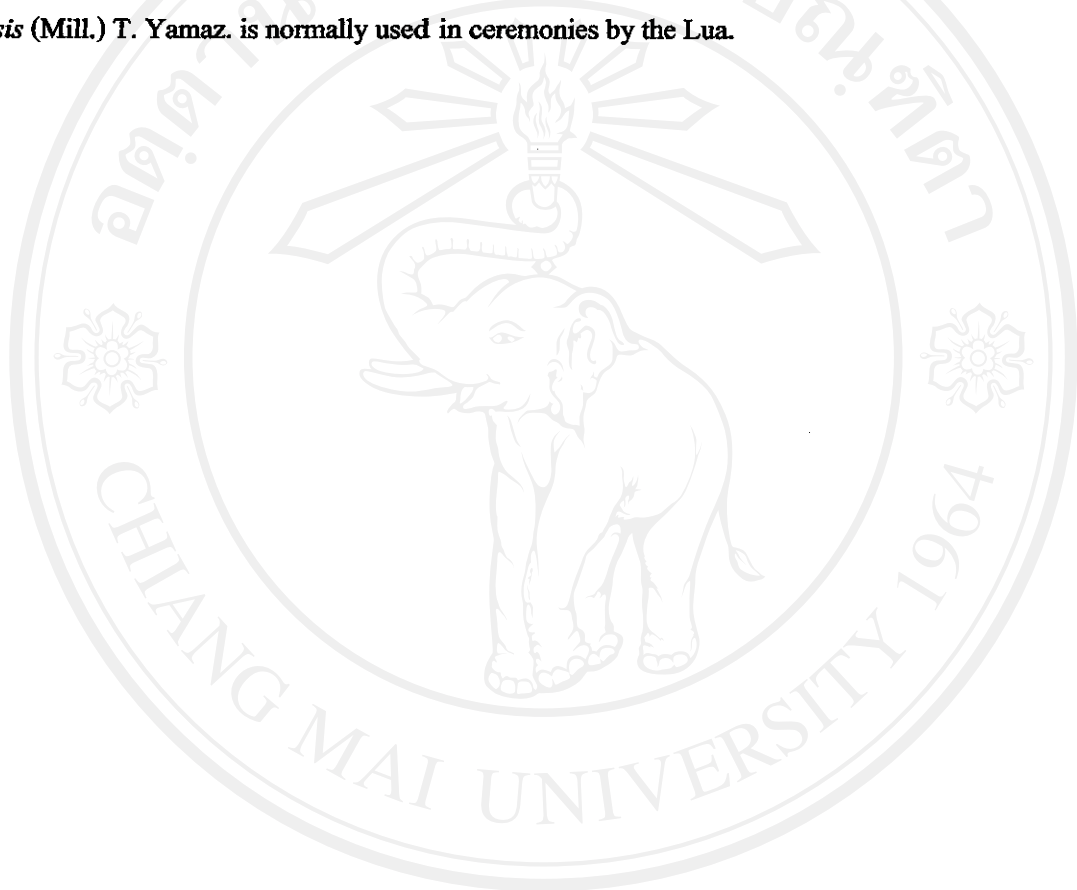
Thesis Title	An Ethnobotanical Study of Lua in Royal Project Areas, Mae Hong Son Province	
Author	Mr. Wittaya Pongamornkul	
Degree	Master of Science (Biology)	
Thesis Advisory Committee	Assoc. Prof. Dr. Chusie Trisonthi	Chairperson
	Asst. Prof. Paritat Trisonthi	Member

Abstract

An ethnobotanical study of Lua or Lawa in Royal Project areas, Mae Hong Son Province, was conducted to investigate comparative traditional usages of plants between 2 Lua villages: Ban Dong in Hui Hom subdistrict, Mae La Noi district, and Ban Om Pai, Pa Pae subdistrict, Mae Sa Rieng district. Another purpose of the study was to search for some plants with economic potentials. The information should also be useful for further research beneficial to the local communities. Selected Lua people with knowledge of plants and their usages were interviewed. Plant parts were collected for taxonomic identification and herbarium specimen. The specimens were then compared with those at the Queen Sirikit Botanic Garden and Department of Biology, Chiang Mai University, Herbaria. The study was done between November 2002 to November 2005. Data were collected bimonthly.

The results indicated 110 families, 231 genera, and 302 species of plants used by the 2 Lua villages. The plants were classified into 5 groups (some species can be used for more than one purposes) according to their usages, i.e. food plants, medicinal plants, utensil plants, housing plants and plants for other purposes. For example, the boiled stem of *Vernonia* sp. and *Pericampylus macrophyllus* Forman are used for relieving body pain. Some species are used as utensil. Bark of *Phrynium imbricatum* Roxb. is used to make traditional mat. Some local species that are planted in shifting cultivated area every year are *Cucumis satava* L. and *Elsholtzia*

communis (Collett & Hemsley) Diels. Both are used as food. Soybean (*Glycine max* (L.) Merr.) is used to make ferment bean. It is used in cooking by the Lua for a long time. Ripened fruits of *Embelia sessiliflora* Kurz and *Carallia brachiata* (Lour.) Merr. are sour in taste, which should be used as raw materials for wine making. *Camellia pleurocarpa* (Gagnep.) Sealy was also found in Ban Dong areas. It bears fruits every year. It is in the same genus as tea oil (*Camellia oleifera* Abel.). It should be studied and promoted as oil plant (tea oil). Finally, *Rhus javanica* L.var.*chinensis* (Mill.) T. Yamaz. is normally used in ceremonies by the Lua.

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright© by Chiang Mai University
All rights reserved